

Projektbeskrivelse Andetsproglæsning

Udgangspunkt for projektet:

Vores udgangspunkt var to pilotprojekter (2006/2007), der begge arbejdede med ældre tekster og dansk som andetsprog, udviklet som aktionsforskningsprojekter på to Århus-skoler med høj koncentration af elever med dansk som andetsprog. Vi var her i kontakt med en 5. klasse og en 8. klasse. Erfaringerne herfra, dels med lærersamarbejdet, dels det at læse dialogisk med hver enkelt elev, samt arbejdet med at identificere vanskelige tekstforhold har givet os ideerne til vores måde at arbejde på i nærværende projekt, der har fokus på læsning af alle slags tekster.

Vi har alle tre arbejdet og arbejder til stadighed i krydsfeltet mellem efter-videreuddannelse,, (bla. læsevejleder-uddannelsen), læreruddannelsen, undervisning af voksne udlændinge og konkrete kontakter på skoler med en høj koncentration af andetsprogs elever. Se endvidere vores CV.

Mål og problemformulering samt tilhørende hypoteser:

Mål: At kvalificere læsepædagogikken for skolens tosprogede elever i den almindelige danskundervisning gennem en undersøgelse af hvilke tekstforhold, der er særligt udfordrende for de tosprogede elever og hvilke redskaber og aktiviteter i læseundervisningen, der tilgodeser tosprogede elevers læseudvikling og læseforståelseskompetencer.

Vores sigtepunkt er at tilvejebringe viden, der kan være med til at forøge de tosprogede elevers mulighed for at overgå fra folkeskolen til en ungdomsuddannelse.

Problemformulering:

Vi vil undersøge om lærerens og elevernes fokuserede arbejde med bevidste valg af læsestrategier, bla. udvalgt på baggrund af en læsestrategisk analyse af læseteksten, kan bevirke en øget læseforståelseskompetence. Endvidere vil vi undersøge om dette fokus kan udpege afgørende forhold i læsedidaktikken i klasser med høj koncentration af elever med dansk som andetsprog, som det vil være hensigtsmæssige at inddrage eller tage udgangspunkt i i undervisningen.

Hypoteser: Vores hypoteser angående læsedidaktikken er følgende:

- At læsningen optimeres, hvis eleverne systematisk arbejder med læsestrategier før- under og efter læsningen, bla. ved bevidste valg mellem top-down og bottom-up strategier
- At dialog om og fastsættelse af læseformål på individ- og klasseniveau er essentielt
- At alle dele af didaktikken med fordel kan tænkes differentieret
- At undervisningen skal give den morfologiske tilgang særskilt opmærksomhed.
- At sprogforståelse og "viden om verden" med fordel kan formidles via æstetiske tilgange, f.eks. ved at læreren læser teksten op, viser film, genfortæller, har lydbånd, samt inddragelse af malerier, billeder og genstande
- At skrivning som en æstetisk bearbejdningsteknik og efter-bearbejdningsteknik fremmer både læseforståelsen (tekst-interne forhold) og viden om verden (tekst-eksterne forhold)

Metode

Projektets vægtlægninger i den metodiske tænkning kan formuleres således:

- 1) *Klasserumsobservationer med vægt på læsestrategier, stilladsering og identifikation af læseteksternes særligt vanskelige og særligt fremmende forhold.*
- 2) *Kvalitative interviews med elever og lærere*
- 3) *Design og gennemførelse af læsetests. Disse tænkes inddraget i et aktionsforskningsperspektiv, dvs. med en intenderet backwash-effekt på didaktik, pædagogik, tekstlæsningsstrategier og med inddragelse af både kognitive og meta-kognitive aspekter.*
- 4) *Vidensdeling lærerne imellem, fx ved at lade disse mødes til gruppeinterviews med udvalgte foki inden for projektets tænkning med en stadigt øget refleksion over og bevidsthed om egen og andres andetsproglæsepædagogik som mål.*
- 5) *At arbejde cyklisk baseret på en fundamental aktionsforskningstænkning, der iagttager, analyserer, vurderer, justerer på praksis og iagttager på ny – og så fremdeles.*
- 6) *At se dataudsagn fra den enkelte undersøgelsesform (fx observation, interview, test) i deres egen ret, hvad forklaringskraft angår, men desuden tillægge sammenligningen mellem de enkelte undersøgelsesformers udsagn stor afstemnings- og nuanceringsværdi.*

7) *At bygge på etablerede forskningsresultater, der i samarbejde med egne undersøgelsesresultater samlet kan danne grundlag for en række anbefalinger angående læsepædagogikken for skolens tosprogede elever i den almindelige danskundervisning.*

Eksisterende viden på området:

Vi har i projektet følgende vidensveje og vinkler: *Læsning og dansk som andetsprog, Andetsprogsdidaktik, Sprogtilegnelse og sprog- og læsestrategier, Nyeste undersøgelser samt Metode og undersøgelsesdesign.* . Vi vil kort her redegøre for de væsentligste referencer under hver vinkel, samt i øvrigt henvise til vores litteraturliste, der løbende revideres.

Læsning og dansk som andetsprog

Vi vil særligt fremhæve Lise Iversen Kulbrandstads arbejde med at indkredse det specifikke – og det almindelige - ved andetsproglæsningen, hvad den tosprogede læseelevs tilgang til teksten og gode principper for andetsproglæsedidaktik angår., samt værkerne ”Lesing på et andrespråk : en studie av fire innvandrerungdommers lesing av læreboktekster på norsk”, 1998, Universitetsforlaget – i serien Acta Humaniora og ”Lesing i utvikling : teoretiske og didaktiske perspektiver”, 2003, Fakkbogforlaget. Herudover indgår Jørgen Chr. Nielsen. Læseundervisning i klasser med tosprogede elever. DPI 1996 samt Jørgen Chr. Nielsen: Tosprogede elever læsning på deres første og andetsprog. DPI 1998, samt Jørgen Gimbels ”Tosprogede elevers ordforråd – at kunne og turde gætte hensigtsmæssigt. I Gimbels arbejde har vi fundet belæg for at beskæftige os mere specifikt med morfologiske strategier i den videregående læsning, mens vi hos Jørgen Christian Nielsen har fundet en forskningsbaseret almenidaktisk vinkling på området, herunder begrundelser for en meget differentieret brug af undervisningsdifferentiering. Vi har generelt fundet god brug af Ivar Bråtens ny-udgivne Leseforståelse. Lesing i kunnskapsamfunnet – teori og praksis. Cappelen 2007, hvor flere kapitler beskæftiger sig specifikt enten med andetsprogspektivet eller med metakognition og læsestrategier.

Andetsprogsdidaktik

Helle Pia Laursens bog Magt over sproget, samt Pauline Gibbons, eksempelvis i ”Stärk språket, stärk lärandet : språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkelever i klassrummet”, 2006, Hallgren & Fallgren, udgør vores vidensveje ind i det andetsprogsdidaktiske. Vi gør også brug af Wolfgang Klafkis bog Dannelsesteori og praksis - nye studier. KLIM 2005.

Sprogtilegnelse og sprog- og læsestrategier

I forbindelse med projektets konkrete formuleringer af andetsproglige læsestrategier knytter vi an til Rebecca L. Oxfords tænkning om sproglæringsstrategier som en væsentlig kilde til viden, eksempelvis ”Language Learning Strategies – What every teacher should know”, 1990, Heinle & Heinle Publishers. Mange undersøgelser har fastslået, at det leksikale niveau er en væsentlig enkeltfaktor for andetsproglæsningens funktionalitet. Med sigte på dette anvender projektet meget viden fra Anne Goldens arbejde, især ”Ordforråd, ordbruk og ordlæring”, 2003, Gyldendal Akademisk, samt Ivar Bråtens begreber om syntaktisk, leksikalsk og grammatisk viden. Herudover fra Ivar Bråtens antologi Leseforståelse i kunnskapssamfunnet – teori og praksis. Cappelen 2007, heri særligt Øystein Anmarkrud: ”Spesielt dyktige læreres leseundervisning – med fokus på læseforståelse” og Rune Andresson: ”EksPLICIT opplæring i leseforståelse”, der arbejder med begreber som Reciprok Undervisning (RU) samt Transaktionel Undervisning (TSU).

Nyeste undersøgelser

Vi har med interesse læst og forholdt os til læse-kompetence-begrebet hos Tranæs, Torben og Egelund, Niels: PISA Etnisk 2005. Kompetencer hos danske og etniske elever i 9. klasser i Danmark 2005. Rockwool Fondens Forskningsenhed. Syddansk Universitetsforlag 2007, samt til de mere almindidaktiske forhold som undersøgt i EVA: Undervisning af tosprogede elever i folkeskolen. 2007. Herudover har vi med særlig interesse for dansk som andetsprog og den videregående, faglige læsning fulgt med i aktionsforskningsprojektet www.dettevirker.dk (2007), hvor vores dansk-som-andetsprogs-sparringspartner Line Møller Daugaard har været medvirkende sammen med Helle Pia Laursen. Vi er naturligt interesserede i at diskutere, hvordan man evaluerer elever med dansk som andetsprog, herunder analyse af sprog- og dannelsessyn, og har hentet inspiration hos Ekstern og intern evaluering i dansk som andetsprog v. Mette Beck, Niels Mølgaard, Kirsten M. Andersen, Ida Gyde og Line Møller Daugaard. Delrapport 1 fra udviklingsarbejdet ”Evalueringsformer i dansk som andetsprog” samt de organisatoriske og almindidaktiske forhold, der er afgørende for en forbedring af elevernes læsning, som beskrevet i

Allerup, Peter og Mejding, Jan: Danlæs. Undersøgelse og pædagogisk evaluering af danske børns læsning. Analyser og resultater. DPU 2007

Metode og undersøgelsesdesign:

Vi følger som nævnt nedenfor et forskningsværksted afholdt af Videncenter for professionsdidaktik og kompetenceudvikling under ledelse af professor Kirsten Weber (RUC), samt de afholdte metode-seminarer under Videncenter for Læsning. Disse to tiltag har især haft med databearbejdning og aktionsforskning at gøre. Vi har til det konkrete design af vores undersøgelser, samarbejdet med de konkrete lærere, samt udarbejdelse af test fundet flg. to udgivelser meget nyttige: Bjørndal, Cato R. P: Det vurderende øje. KLIM 2003 og Plauborg, Helle; Andersen, Jytte Winther og Bayer, Martin: Aktionslæring. Læring i og af praksis. Hans Reitzels forlag 2007.

Forskningssamarbejde

Vi samarbejder med flg. skoler og lærere i Århus Kommune:

Tovshøjsskolen: Margit Andersen og Carsten Ulstrup Madsen

Sødalskolen: Heidi Mikkelsen, Niels Boeg og Pernille Dam Bøndorff

Møllevangsskolen: Lotte Damgaard og Mette Petersen

Vi har tilknyttet to sparringspartnere, dels Carsten Rønn, der giver os feedback på projektets design, databehandling mv. og Line Møller Daugaard, der giver os feedback på de andetsproglige dele af projektet.

Vi har deltaget i "Forskningsværksted" under VIA/Videncenter for professionsdidaktik og kompetenceudvikling, under ledelse af prof. Kirsten Weber, RUC, samt i metodeseminarer afholdt af Videncenter for Læsning.

Projektets historik:

- Pilotprojekter 2006/2007. Dansk som andetsprog og ældre tekster.
- Sept. 2006. Startseminar Nationalt Videncenter for læsning: Præstation af projekt 3B Andetsproglæsning
- Maj 2007: Deltagelse i Metodeseminar afviklet af Nationalt Videncenter for læsning
- Juni 2007: Info og inspirationsmøde med vores lærergruppe, herunder udlevering af info-mappe med alle relevante tilgange, begreber, analysetilgange, didaktisk planlægning og meget andet. Mappen fungerer som vores fælles referenceramme.
- Aug. 2007: Sparringsmøde med Karen Bjerg Petersen, DPU om problemformulering. Valg af læsestrategier som det gennemgående undersøgelsesobjekt.
- Aug. 2007: Vi færdiggør vores materiale-mappe, der indeholder skemaer og fælles begreber til:
 - 1) Observation i klasserne
 - 2) Observation af fokuselever
 - 3) Interviewguide til lærerne
 - 4) Analyse af tekstforhold
 - 5) Materiale til den dialogiske læse-strategi-tekst
- Sept. 2007: Sparringsmøde med Carsten Rønn ang. projektets design, undersøgelsesmateriale og testmateriale.
- Okt. 2007: Videndelingsmøde med vores lærergruppe. Fokusgruppe-interview. Arbejde med ”aktions”-begrebet og valg af fokuspunkter for den enkelte lærer og klasse.
- Oktober/november 2007: Vi besøger klasserne, interviewer lærerne, gennemfører dialogiske læsetests med vores fokuselever (6 elever i hver klasse x 6 klasser fra 2. til 8. kl).
- Okt. 2007: Deltagelse og fremlæggelse i Forskningsværksted, JCVU
- Nov. 2007: Deltagelse og fremlæggelse i Forskningsværksted, JCVU
- Dec. 2007: Møde med forlagskonsulent Helle Svane Boutrup, Dansk lærerforening, aftale om udgivelse 2010
- Dec. og januar 2007/2008: Bearbejdning af testmateriale og observationsmateriale, tilbagemelding til lærerne, aftaler for de kommende måneders arbejde med læsestrategier og læsedidaktik.
- Februar 2008: Sparringsmøde med Line Møller Daugaard
- Juni 2008: Afsluttende videndeling-møde med lærergruppen
- August 2008: Deltaget i netværks-seminar i Uppsala med bla. Caroline Liberg. Emnet var evaluering.

- Oktober 2008: Statusmøde for projektgrupper; Det Nationale Videncenter for læsning
- December 2008: Planlægning af afrapportering og data-bearbejdning

Litteraturliste:

Inddelt i: Læsning og dansk som andetsprog, Andetsprogsdidaktik og almen didaktik, Sprogtilegnelse, tekstforhold og sprog- og læsestrategier, Undersøgelser og rapporter samt Metode og undersøgelsesdesign.

Læsning og dansk som andetsprog

Brudholm, Merete: Læseforståelse - hvorfor og hvordan? Alinea 2002

Clausen, Inger og Olsen Dorte: Div. artikler, www.bufnet.kk.dk

Elbro, Carsten: Læsning og læseundervisning. Gyldendal 2006

Frost, Jørgen: Principper for god læseundervisning. Psykologisk forlag 2003.

Faghæftet. Dansk som andetsprog. Undervisningsministeriet 2005

Andetsprogsdidaktik og almen didaktik

Gibbons, Pauline: ”Stärk språket, stärk lärandet : språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet”, 2006, Hallgren & Fallgren

Illeris, Knud: ”Læring”, 2006, Roskilde Universitetsforlag

Klafki, Wolfgang: Dannelsesteori og praksis - nye studier. KLIM 2005

Laursen, Helle Pia: Andetsprogsdidaktik. Dansk lærerforening, 2. rev. udg. 2004

Laursen, Helle Pia: Magt over sproget. Akademisk forlag 2001.

JCVU Liv i skolen: "To-sprogede elever i skolen". Nr. 2 Juni 07. 9. årgang.

Sprogtilegnelse, tekstforhold og sprog- og læsestrategier

Arnbak, Elisabeth: Faglig læsning - fra læseproces til læreproces. Gyldendal 2003

Bellert, Anne og Graham, Lorrain: Svært ved at læse, svært ved at forstå – og hvad så?.

Læserapport 41. Landsforeningen af Læsepædagoger.

Bråten, Ivar: Leseforståelse 1997.

Bråten, Ivar (red.) Leseforståelse i kunnskapssamfunnet – teori og praksis. Cappelen 2007

heri særligt Øystein Anmarkrud: ”Spesielt dyktige læreres leseundervisning – med fokus på læseforståelse” og Rune Andresson: ”EksPLICIT opplæring i leseforståelse”.

Fabrin, Hanne m. fl: Læs med! Dansk lærerforening 2003

Fredheim, Gert: At læse for at lære. En praksisbog i læringsstrategier. Gyldendal 2006.

Gellert, Anne: ”Ordkendskab og læseforståelse”

Jørgensen, Martin: Læreren som sproglig vejleder

Mygind, Annie og Winding, Stig: Læs Bedre- træning, teknik, strategi. Dansk lærerforening 2003

Steffensen, Bo: Når børn læser fiktion

Undersøgelser og rapporter:

Allerup, Peter og Mejding, Jan: Danlæs. Undersøgelse og pædagogisk evaluering af danske børns læsning. Analyser og resultater. DPU 2007

Beck, Mette; Mølgaard, Niels; Andersen, Kirsten, Gyde, Ida; Daugaard, Line Møller: Ekstern og intern evaluering i dansk som andetsprog v.. Delrapport 1 fra udviklingsarbejdet Evalueringsformer i dansk som andetsprog”.

Gimbel, Jørgen: ”Tosprogede elevers ordforråd – at kunne og turde gætte hensigtsmæssigt”

Nielsen, Jørgen Chr: Læseundervisning i klasser med tosprogede elever. DPI 1996

Nielsen, Jørgen Chr: Tosprogede elevers læsning på deres første og andetsprog. DPI 1998

.....

PISA Etnisk 2005. Egelund, Niels og Tranæs, Torben (red): PISA Etnisk 2005.. Rockwool Fondens Forskningsenhed. Syddansk Universitetsforlag april 2007.

EVA: Undervisning af tosprogede elever i folkeskolen. 2007

www.dettevirker.dk (2007)

UVM: Rapport fra Udvalget til forberedelse af en national handlingsplan for læsning (2005)

Århus Kommune: Handleplan for sprog og læsning (2007).

Metode og undersøgelsesdesign

Bayer, Martin; Plauborg Helle, Andersen, Jytte Vinther: Aktionslæring. Læring i og af praksis.

Hans Reitzels Forlag 2007

Cato R. P. Bjørndal: Det vurderende øje. Observation, vurdering og udvikling i undervisning og vejledning. Forlaget KLIM 2003.

Lundberg, Ingvar og Herrlin, Katarina: Det gode læseforløb Alinea 2005

Nielsen, Jørgen Christian: Læseundervisning i klasser med tosprogede elever. DLH 1996

Sundblad, Bo, Allard, Birgitta og Rudkvist, Margret: Læseudvikling. Bogen om ny LUS. Alinea 2003